

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของ
กลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*

**The Social Return of Investment (SROI) Evaluation for Sustainable
Development of Loom Weaving of Western Lai Hin, Koh Kha District,
Lampang**

พรพิมล อริยะวงษ์ (Pornpimon Ariyawong)

อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง

Lecturer at Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology

Lanna Lampang

E-mail: pornpimon_pa55@rmutl.ac.th

Received: 19 August 2021

Revised: 12 October 2021

Accepted: 19 October 2021

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) และเสนอแนวทางการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (สมาชิกกลุ่มทอผ้า) และกลุ่มผู้สนับสนุน จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และใช้การคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ตลอดจนใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่าค่าผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก มีค่าเท่ากับ 0.99 และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่า SROI พบว่า $SROI < 1.00$ (น้อยกว่า 1.00) หมายความว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาทักษะทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนเพื่อยกระดับผ้าทอยกดอกสู่สินค้าแฟชั่น กรณีศึกษา หมู่บ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานนโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.)

กล่าวคือ เงินลงทุนทุก ๆ 1 บาท จะได้ผลตอบแทนกลับมา 0.99 บาท แสดงว่า ผลประกอบการได้ผลขาดทุนหรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้นซึ่งควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง จึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก จำนวน 7 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) ด้านการตลาด 5) ด้านการเงินและการบัญชี 6) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และ 7) ด้านการจัดการองค์ความรู้ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเกิดการพัฒนายั่งยืนยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI), กลุ่มทอผ้าที่กระตุก, ไหล่หินตะวันตก

Abstract

This research article aimed to study the social return of investment (SROI) and to suggest the way to develop the Loom Weaving group of western Lai Hin, Koh Kha District, Lampang. The data was collected from 2 sample Members and supporting group for 15 participants by in-depth interviewing, the SROI was calculated together with the content analysis.

The research found that SROI value for Loom Weaving of Western Lai Hin, Koh Kha District, Lampang was 0.99 which was compared with the SROI criteria was < 1.00 (less than 1.00). It was meant that the group activities result incurred the social return of investment which was less than the initial investment value, that was every invested money 1 Baht each would return 0.99 Baht. It was shown that the turnover was loss or did not incur increasing social value that should be developed and improved in the flaws.

The researcher has suggested 7 aspects for the development ways of Loom Weaving of Western Lai Hin, Koh Kha District, Lampang which were the management, the production, the product development, the marketing, the finance and accounting, the government supporting, and the knowledge management to incur working group and more sustainable development.

Keywords: The social return of investment (SROI), Loom Weaving group, Western Lai Hin

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ของประเทศไทย ที่มุ่งให้การพัฒนาประเทศเป็นไปตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์สำคัญ ทั้งนี้ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านสร้างความสามารถในการแข่งขัน ได้กล่าวถึงการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิดต่อยอดอดีต โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่นๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ โกวิท พวงงาม (2553) ยังได้กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจ เพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านด้านอาชีพก็เป็นหนึ่งกลไกสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน สร้างฐานความมั่นคงและขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้กับประเทศได้ กลุ่ม หรือ องค์กรชุมชน เป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน รูปแบบของการรวมกลุ่มของชาวบ้านมีหลายรูปแบบ ทั้งที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยรัฐ หรือไม่เป็นทางการโดยองค์กรเอกชนหรือชาวบ้าน มักมีชื่อเรียกเป็นกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มทอผ้า กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น เป็นการรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจ และมีการกำหนดกฎเกณฑ์/ กฎระเบียบขึ้นมาเอง อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มทำอาชีพนอกจากจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าบริการหรืออื่นๆ เพื่อทำกำไรจากการจำหน่ายแล้ว ยังมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึง นั่นก็คือ ผลจากการประกอบกิจการที่จะต้องสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สังคมได้

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) หรือการวัดผลลัพธ์ทางสังคม เป็นวิธีการประเมินที่ช่วยในการทำความเข้าใจ และหาขนาดของมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่องค์กรตั้งขึ้นเพื่อผลลัพธ์ทางสังคม ซึ่งได้ถูกพัฒนาตัวแบบมาจากกระบวนการทางเศรษฐศาสตร์ ในปัจจุบันตัวแบบ เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถวัดและเทียบเคียง ผลสำเร็จทางสังคมของโครงการ กิจกรรม หรือธุรกิจใดๆ ผลประกอบการจากการลงทุนใดๆ ซึ่งเป็นการประเมินที่ครอบคลุมมูลค่า

ทางสังคมทั้งผลลัพธ์ที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ ตัวเงิน โดยจะมีการประเมินผลจากมูลค่าทางตรง เช่น ค่าใช้จ่าย ขอดขาย แล้วยังจะต้องประเมินร่วมกันกับมูลค่าทางอ้อมด้วย เช่น ต้นทุนเวลา ต้นทุนการเรียนรู้อบรม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแปลงหรือตีมูลค่าเทียบเคียงเป็นตัวเงินก่อน (Olivia Rauscher, 2012) โดยที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาแนวทางการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้แนวคิด SROI ของฟิงรัก ริยะชัน (2560) พบว่า ประโยชน์ของการศึกษาแนวทางการประเมินผลการศึกษาผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยใช้แนวคิดทาง SROI คือการทำให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจาก ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยนำเอาองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะในท้องถิ่น เข้ามาประสานกันภายใต้การจัดการแบบกลุ่ม

กลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุ บ้านไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัด ลำปาง ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทอผ้า เป็นอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้และลดปัญหาค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอผ้าในท้องถิ่น ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมอาชีพสตรีภาคเหนือที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการ ประกอบอาชีพ และให้การอบรมฝึกทักษะการทอผ้าที่กระตุก และเทศบาลตำบลไหล่หินที่ให้การสนับสนุน ก่อทอผ้าเหล็ก และสร้างอาคารสถานที่สำหรับทอผ้า ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 กลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่ หินตะวันตก หมู่ที่ 6 ได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มผู้ผลิตชุมชน มีสถานที่ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 121 หมู่ที่ 6 ตำบลไหล่ หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง มีสมาชิกก่อตั้ง จำนวน 30 คน ดำเนินการผลิตและจัดจำหน่ายผ้าทอลายจิ้งจก ลายเกล็ดเต่า ลายสอง ลายก้านคอควาย และลายจกไหล่หิน สำหรับแปรรูปตัดชุด ผ้าชิ้น ผ้าขาวม้า ผ้าคลุม ไหล่ ผ้าห่ม ผ้าปูโต๊ะ และผ้าเอนกประสงค์ จำหน่ายที่กลุ่มและบูธงานแสดงสินค้าต่างๆ และนอกจากนี้ยังรับ ทอผ้าตามคำสั่งซื้อของลูกค้าอีกด้วย โดยทางกลุ่มฯ ได้เห็นถึงโอกาสในการประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้ ให้กับสมาชิกกลุ่ม และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของ กรมพัฒนาชุมชน ที่ได้กำหนดไว้ว่า “เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้” จึงได้นำเอาภูมิปัญญา การทอผ้าฝ้ายที่กระตุกที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาบวกกับแนวคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มาพัฒนาต่อยอด เป็นผลงานที่มีคุณค่า อีกทั้งเป็นการสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์สร้าง ชื่อเสียงให้กับชุมชน

ในการทำงานของกลุ่มฯ จะแบ่งงานออกตามกระบวนการทำงาน เป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

- 1) ขั้นตอนเตรียมเส้นด้าย ประกอบด้วย การกรอ ด้าย สางด้าย ลงแป้งด้ายย้อม สอดพื้นหวี และร้อยตะกรอ
- 2) ขั้นตอนการทอ ประกอบด้วย การทำให้เกิดช่องว่าง โดยการยกตะกรอเพื่อแยกหมู่เส้นด้ายย้อม การสอดกระสวย ด้ายพุ่งผ่านช่องว่างของเส้นด้ายย้อม การตีกระทบเส้นด้ายพุ่ง การม้วนผ้าที่ทอแล้วเก็บและคลายเส้นด้ายย้อม ออก โดยจะแบ่งงานกันทำตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มฯ คงเหลือ 12 คน การผลิตผ้าทอของกลุ่มฯ สามารถทอได้ตลอดทั้งปี มีสินค้าค่อนข้างหลากหลาย ได้แก่ ผ้าผืนสำหรับแปรรูป ตัดชุดผ้าทอ ผ้าชิ้น ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม ผ้าปูโต๊ะ และผ้าเอนกประสงค์ ซึ่งลวดลายที่เป็นที่นิยม คือ

ลายขี้ไก่ ลายเกล็ดเต่า ลายสอง ลายก่านคอกวาย และลายจกไหล่หิน ดังภาพที่ 1 จัดจำหน่าย ณ สถานที่ตั้งของกลุ่มฯ และออกบูชงานแสดงสินค้าต่างๆ นอกจากนี้ยังรับทอผ้าตามคำสั่งซื้อของลูกค้า โดยการทำงานของกลุ่มเป็นรูปแบบดั้งเดิมและมีการดำเนินงานต่อเนื่องมาตั้งแต่ก่อตั้ง ทางกลุ่มจึงมีความต้องการพัฒนาทักษะในการะบวนการผลิตและกระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการยกระดับผ้าทอไปสู่การเป็นสินค้าแฟชั่น

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6

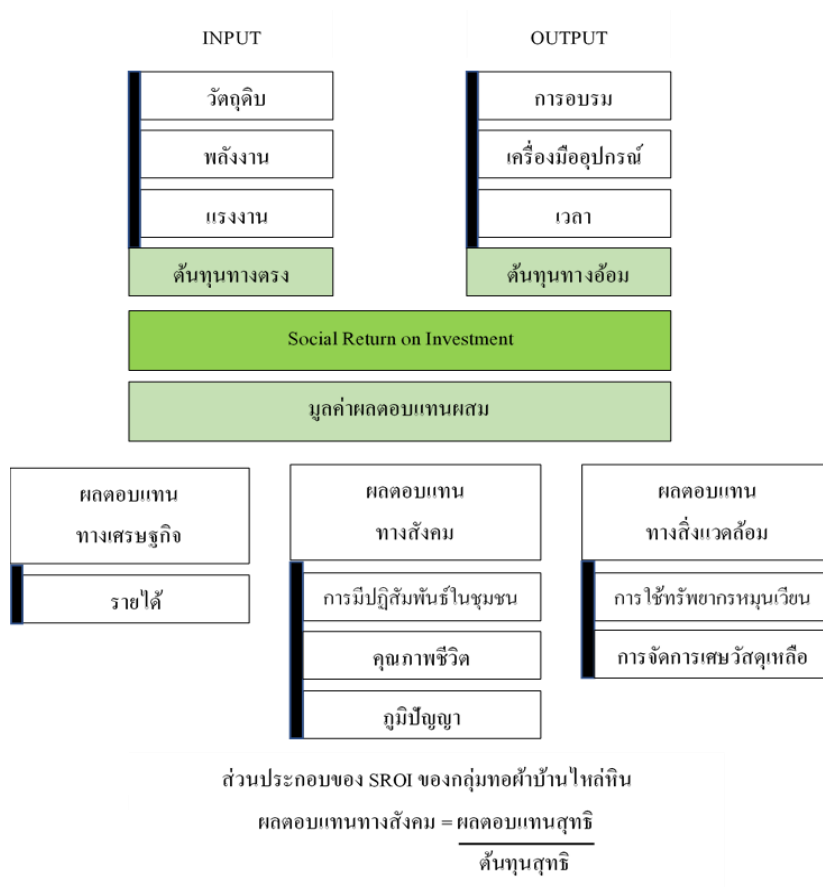
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ผู้วิจัยเห็นว่า การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในแต่ละโครงการหรือกิจกรรม จะมีรายละเอียดและข้อสังเกตที่มีผลต่อการดำเนินโครงการนอกเหนือจากผลการคำนวณมูลค่าผลตอบแทนทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์ร่วมด้วย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตผลผลิต ผลลัพธ์ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แล้วจะนำไปสู่การพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมให้เกิดความยั่งยืนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) กรณีศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาทักษะทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนเพื่อยกระดับผ้าทอสู่สินค้าแฟชั่น กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านไหล่หิน เพื่อหาแนวทางและนำเสนอวิธีการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ในการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน เริ่มจากกำหนดขอบเขตการประเมินและระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นวิเคราะห์ต้นทุนสุทธิและผลตอบแทนสุทธิ ครอบคลุมถึงมูลค่าทางตรงและทางอ้อม เพื่อประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการทำวิจัยผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment) หรือ SROI ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถวัดและเทียบเคียง ผลสำเร็จทางสังคมของโครงการ กิจกรรม หรือธุรกิจใดๆ ผลประกอบการจากการลงทุนใดๆ นอกจากจะมีการประเมินผลจากมูลค่าทางตรงแล้ว การใช้ SROI เข้ามาประเมินร่วมกัน จะทำให้เห็นถึงมูลค่าทางอ้อมด้วย ซึ่งมูลค่าทางตรงจะประกอบไปด้วย ต้นทุนทางตรง และผลตอบแทนทางตรง ที่กำหนดเป็นมูลค่าตัวเงินได้ชัดเจน เช่น ค่าใช้จ่าย ยอดขาย เป็นต้น ส่วนมูลค่าทางอ้อมจะไม่แสดงถึงตัวเงินที่ชัดเจน จำเป็นต้องได้รับการแปลงหรือตีมูลค่าเทียบเคียงเป็นตัวเงินก่อน เช่น ต้นทุนเวลา ต้นทุนการเรียนรู้อบรม มูลค่าจากการจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากการผลิต เป็นต้น โดยที่มูลค่าทางอ้อมนี้จะมีมูลค่าไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับขอบเขตพื้นที่ ประชากร สภาพ สังคม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

Olivia Rauscher (2012) ได้อธิบายถึงรูปแบบของการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม โดยใช้หลักผลลัพธ์เป็นสำคัญ (Result-Oriented) กระบวนการทั้งระบบจะประกอบไปด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Activity) ผลลัพธ์ (Output) และผลกระทบ (Outcome, Impact) โดย SROI จะมุ่งเน้นไปที่การแทนผลกระทบให้เป็นมูลค่าที่สามารถวัดผลได้ ผลกระทบทางสังคม เป็นองค์ประกอบในลักษณะผสมผสานระหว่าง ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ทักษะคน ความรู้ และองค์ประกอบอื่นเข้าด้วยกัน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนจึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมองเห็นถึงมูลค่าทางสังคมโดยรวม และนำผลดังกล่าวไปใช้เพื่อปรับปรุงพัฒนาในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีระบบ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ทำให้นักบริหารสามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การในลักษณะระบบนั้นจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่างๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ 2) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่างๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต 3) ปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่นๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่างๆ ได้ ซึ่งจากทฤษฎีระบบ องค์การจะใช้กระบวนการแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็นผลผลิต

และในขณะเดียวกันกลไกในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้า (มณีรัตน์ สุวรรณารี, 2555)

กฤษฎณ์ จารุดำรงศักดิ์ (2560) ทำการศึกษาการประเมินความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแสงพัฒนา โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานทางบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ย้อนหลัง 1 ปี และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงาน และกลุ่มผู้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ประเมินผลความยั่งยืนด้วยวิธีของ Deutsche Gesellschaft für International Zusammenarbeit (GIZ) ผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ในกิจกรรมการผลิตข้าวเกรียบสมุนไพรซึ่งเป็นสินค้าหลัก มีการผลิตและจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี โดยได้รวบรวมข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2559 ต้นทุนสุทธิ ได้แก่ ต้นทุนทางตรง ต้นทุนทางอ้อม และผลตอบแทนสุทธิ ได้แก่ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยพบว่า ผล SROI เท่ากับ 1.23 หมายถึง กิจกรรมการผลิตข้าวเกรียบสมุนไพรสร้างมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมได้มากกว่าการลงทุนขึ้นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ ผลการประเมินการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่าวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้มีแนวทางและเป้าหมายการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานรัฐ อยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้โดยปราศจากความขัดแย้ง มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันภายในชุมชน มีกระบวนการพัฒนาความรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอด สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการจัดการของเหลือทิ้งจากการผลิต และสมาชิกได้รับการตอบสนองต่อความคาดหวังจากการทำงาน การประเมินผลความยั่งยืนด้วยวิธีของ GIZ พบว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ได้คะแนน 4.50 จาก 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความยั่งยืนสูงมากตามเกณฑ์การประเมิน และยังพบประเด็นที่ต้องพัฒนาปรับปรุงอยู่ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความร่วมมือการดำเนินงานร่วมกับธุรกิจเอกชน และ 2) การใช้ทรัพยากรหมุนเวียนภายในชุมชนเพื่อลดผลกระทบต่อผู้ภายนอก

ดังนั้นการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุน (Social Return on Investment) ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก จึงมีความจำเป็น ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยนำเอาองค์ความรู้ ทู่น ทรัพยากรในท้องถิ่นเข้ามาประสานกันภายใต้การจัดการแบบกลุ่ม เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนส่งผลต่อการพัฒนางานด้านพัฒนาทักษะทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนเพื่อยกระดับผ้าทอยกดอกสู่สินค้าแฟชั่น ตลอดจนการพัฒนากลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่มให้ตอบสนอง ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการแข่งขันของ สังคมโลก

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการพัฒที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นวาระการพัฒนาระดับโลก ได้ถูกบรรจุลงในแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยยุคปัจจุบันตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดทิศทางหลักในการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา 3) ยึดวิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 4) ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต่างๆ มีความสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 5) ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมและ 6) ยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปี ที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีที่ขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ขณะเดียวกันการพัฒนาอย่างยั่งยืนมิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่รวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย จึงต้องพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสอดคล้องลงตัวระหว่างธรรมชาติ ควบคู่กับคุณภาพชีวิตของคน ดังนั้น การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงหมายถึงการพัฒนาที่ต้องการจัดการทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์รวมถึงทรัพยากรการเงินและวัสดุให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและอยู่ดีกินดี โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การที่จะทำให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา (ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร, 2559)

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้สรุปได้ว่า ประเทศไทยมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ มาตั้งแต่ปี 2504 จนถึงปัจจุบัน ผ่านระยะเวลากว่า 60 ปี ปัจจุบันอยู่ระหว่างการจัดทำร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (2566 - 2570) ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ได้ปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาประเทศใหม่ โดยแนวคิดยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาแทนการยึดเศรษฐกิจเป็นหลัก อันเป็นที่มาของการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) เพื่อให้ประเทศพร้อมรับกับสถานการณ์ในอนาคต โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงมีการพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืนในภาวะที่ต้องเผชิญกระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

3.แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงาน

ทฤษฎี POSDCoRB (อ้างอิงใน สิริวัลลภ พุกษาคุดมชัย และสวรรยา ธรรมอภิพล, 2560) คือ กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในการนำประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการหน่วยงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) การวางแผน (Planning: P) หมายถึง การจัดวางโครงการแผนการปฏิบัติงาน
- 2) การจัดหน่วยงาน (Organizing: O) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน
- 3) การจัดตัวบุคคล (Staffing: S) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร
- 4) การอำนวยการ (Directing: D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ ควบคุม บังคับ
- 5) การประสานงาน (Coordinating: Co) หมายถึง การประสานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน
- 6) การรายงาน (Reporting: R) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 7) การงบประมาณ (Budgeting: B) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน และการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการ “POSDCoRB” เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ในการนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการภายในการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของกลุ่ม ตามแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานแบบ POSDCoRB

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสมาชิกกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตกและกลุ่มผู้สนับสนุนที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม จากกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 ตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (สมาชิกกลุ่มทอผ้า) จำนวน 13 คน และกลุ่มผู้สนับสนุน จำนวน 2 คน

2. ขั้นตอนการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ เอกสารรายงาน และเว็บไซต์หน่วยงาน

2.2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มทอผ้าฯ นี้ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน และกลุ่มผู้สนับสนุนกลุ่มทอผ้าฯ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลบัญชีรายรับ - รายจ่ายของกลุ่มทอผ้าฯ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

2.3 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

2.4 ศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มทอผ้าฯ ในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนมาประกอบเพื่อหาแนวทางการดำเนินการที่ช่วยพัฒนาให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนตามแนวคิดการดำเนินงานแบบ POSDCoRB Model

2.5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและเสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและตรวจสอบคุณภาพ

ในการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ประกอบกับคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

$$\text{ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)} = \frac{\text{ผลตอบแทนสุทธิ}}{\text{ต้นทุนสุทธิ}}$$

4. การตรวจสอบข้อมูล

ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อรวบรวมข้อมูล เช่น การซักถามกลุ่มเป้าหมายควบคู่ไปกับการสังเกต พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) และวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน โดยคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ซึ่งมีเกณฑ์การแปลความหมายค่า SROI ดังนี้

SROI < 1.00 หมายถึง ผลลัพธ์ของกิจกรรมก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น ผลประกอบการได้ผลขาดทุน หรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้น ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง

SROI = 1.00 หมายถึง ผลลัพธ์ของกิจกรรมไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมจากมูลค่าลงทุนตั้งต้น ผลประกอบการไม่ขาดทุนและไม่กำไร หรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคม ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้ส่งผลต่อสังคมชุมชนมากขึ้น

SROI > 1.00 หมายถึง ผลลัพธ์ของกิจกรรมก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่มากกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น ผลประกอบการได้ผลกำไร หรือมีมูลค่าทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ควรรักษาจุดแข็งไว้ และหาแนวทางพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) และแนวทางการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ดังนี้

1. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

1.1 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) ของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก ได้ทำการประเมินครอบคลุมผลตอบแทนทางตรงและทางอ้อม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ประเมินในกิจกรรมการผลิตสินค้าหลักของกลุ่ม ได้แก่ ผ้าทอลายจิ้งา ลายเกล็ดเต่า ลายสอง ลายก่านคอกวาย และลายจกไหล่หิน สำหรับแปรรูปตัดชุด ผ้าชิ้น ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ (ขนาดใหญ่และเล็ก) ผ้าห่ม ผ้าปูโต๊ะ และกิจกรรมการรับทอผ้าตามคำสั่งซื้อของลูกค้า ผลการศึกษวิจัย พบว่า ต้นทุนทางตรง ประกอบด้วย ค่าวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง ค่าใช้จ่ายในการผลิตผันแปร และค่าใช้จ่ายในการผลิตคงที่ ผลตอบแทนทางตรง ประกอบด้วย รายได้จากการขายสินค้า และรายได้จากการรับจ้างผลิต ส่วนต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ ต้นทุนการอบรม และผลตอบแทนทางอ้อม ประกอบด้วย มูลค่าที่ได้จากการสร้างวิทยากร มูลค่าจากการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผ้าทอ และมูลค่าที่ได้จากการจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากการผลิต พร้อมทั้งศึกษาบัญชีรายรับ - รายจ่ายของกลุ่มในปี พ.ศ. 2562 ที่แสดงต้นทุนและผลตอบแทนทางตรง ซึ่งสามารถแสดงเป็นรายการทางบัญชีได้ โดยการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) คำนวณจากสัดส่วนระหว่างผลตอบแทนสุทธิ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 302,080 บาท/ปี กับต้นทุนสุทธิ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 303,710 บาท/ปี ดังนั้น SROI ของการผลิตผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่ม มีค่าเท่ากับ 0.99 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1.1 ต้นทุนการผลิตมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 303,710 บาท/ปี แบ่งออกเป็น 2 รายการ คือ ต้นทุนทางตรง 274,370 บาท/ปี ประกอบด้วย 1) ต้นทุนวัตถุดิบทางตรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 447.41 ของต้นทุนทั้งหมด 2) ต้นทุนแรงงานทางตรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.22 3) ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตผันแปร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.53 และ 4) ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตคงที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.18 และต้นทุน

ทางอ้อม 29,340 บาท/ปี ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการอบรม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.66 ของต้นทุนทั้งหมด รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ต้นทุนการผลิต

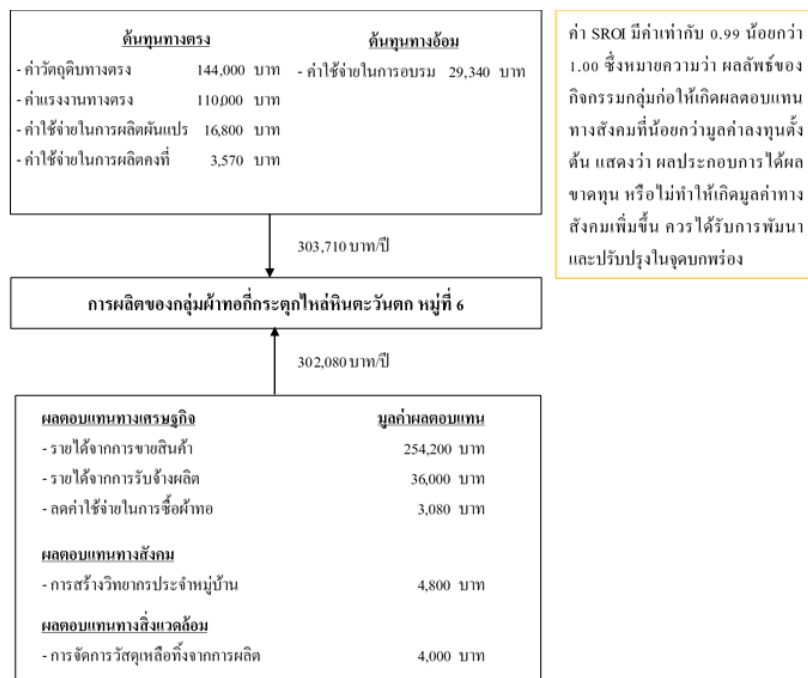
ต้นทุนการผลิต	จำนวนเงิน (บาท/ปี)	ร้อยละ
ต้นทุนทางตรง		
1) ต้นทุนวัตถุดิบ	144,000	47.41
2) ต้นทุนแรงงาน	110,000	36.22
3) ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตผันแปร	16,800	5.53
4) ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตคงที่	3,570	1.18
ต้นทุนทางอ้อม		
ค่าใช้จ่ายในการอบรม	29,340	9.66
รวมทั้งสิ้น	303,710	100.00

1.1.2 ผลตอบแทนทางตรงที่ได้ศึกษาจากบันทึกการขายรับ - รายจ่ายในปี พ.ศ. 2562 พบว่า รายการผลตอบแทนจากการผลิตมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 302,080 บาท/ปี แบ่งออกเป็น 2 รายการ คือ ผลตอบแทนทางตรง 290,200 บาท/ปี ประกอบด้วย 1) รายได้จากการขายสินค้า คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 84.15 และ 2) รายได้จากการรับจ้างผลิต ร้อยละ 11.92 ของผลตอบแทนทั้งหมด และผลตอบแทนทางอ้อม 11,800 บาท/ปี ประกอบด้วย 1) มูลค่าที่ได้จากการสร้างวิทยาการประจำกลุ่ม โดยการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้และทักษะจนถึงระดับที่สามารถเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนในพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนเกาะคาวิทยาคม และ โรงเรียนไหล่หินวิทยา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.59 ของผลตอบแทนทั้งหมด 2) มูลค่าจากการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผ้าทอ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.02 และ 3) มูลค่าที่ได้จากการจัดการวัสดุเหลือใช้จากการผลิต โดยการนำเศษผ้าไปทอเป็นผ้าเอนกประสงค์ คิดเป็นร้อยละ 1.32 ของผลตอบแทนทั้งหมด รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลตอบแทนการลงทุน

ต้นทุนการผลิต	จำนวนเงิน (บาท/ปี)	ร้อยละ
ผลตอบแทนทางตรง		
1) รายได้จากการขายสินค้า	254,200	84.15
2) รายได้จากการรับจ้างผลิต	36,000	11.92
ผลตอบแทนทางอ้อม		
1) มูลค่าที่ได้จากการสร้างวิทยาการประจำกลุ่ม	4,800	1.59
2) มูลค่าจากการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผ้าทอ	3,080	1.02
3) มูลค่าที่ได้จากการจัดการวัสดุเหลือใช้จากการผลิต	4,000	1.32
รวมทั้งสิ้น	302,080	100

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก มีค่าเท่ากับ 0.99 และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่า SROI พบว่า SROI < 1.00 (น้อยกว่า 1.00) ซึ่งหมายความว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น แสดงว่า ผลประกอบการได้ผลขาดทุนหรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้น ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 SROI ของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ 6

ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 ที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น อยู่ที่ 0.99 เป็นการประเมินผลตอบแทนในระยะเวลา 1 ปี คือปี พ.ศ. 2562 ซึ่งทำให้ผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงของตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้ เป็นผลลัพธ์และสะท้อนมูลค่าประโยชน์ในระยะสั้นเท่านั้น แต่หากพิจารณาผลตอบแทนทางสังคม ตั้งแต่ปีที่มีการก่อตั้งกลุ่มขึ้น (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน) อาจแสดงให้เห็นถึงสถิติของมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่มโดยรวมได้ เพราะมูลค่าโดยรวมที่เกิดขึ้นของปีอื่นๆ ไม่ได้ถูกนำมาคิดรวมด้วย

ผลการคำนวณมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่ม เป็นการคำนวณจากมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่กลุ่มตั้งขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ค่าใช้จ่าย ยอดขาย ต้นทุนเวลา ต้นทุนการเรียนรู้อบรม ที่ได้แปลงมูลค่าเป็นตัวเงินแล้ว หากแต่ยังไม่ได้รวมถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมที่มาจากการสั่งสมภูมิปัญญาและสืบทอดกันมา ตามแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ให้นิยามภูมิปัญญาพื้นบ้านว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) นอกจากนี้ ภูมิปัญญาชาวบ้านยังป็นวิถีปฏิบัติที่ได้มาจากการประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหา ร่วมกับประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน หรือ Tacit Knowledge ประกอบกับงานหัตถกรรม เป็นงานที่ทำด้วยมือ เกิดจากการสร้างสรรค์ของชาวบ้าน ช่างฝีมือช่างในท้องถิ่น ที่มักจะสืบทอดต่อกันมาในครอบครัวหรือท้องถิ่น และการสืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน จนมีชื่อเสียงเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อ ความผูกพัน อาชีพ การทำมาหากิน อาหารการกิน การแต่งกาย สิ่งแวดล้อม ค่านิยม เป็นต้น ทั้งนี้ คุณค่าของงานหัตถกรรมที่มาจากการสั่งสมภูมิปัญญาและสืบทอดกันมา อาจส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นในระยะยาว แต่อย่างไรก็ตาม คุณค่าของงานหัตถกรรม เป็นนามธรรมที่แปลงออกมาเป็นมูลค่าได้ค่อนข้างยาก และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอาจใช้การวัดผลในระยะยาวที่ต้องอาศัยการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อไปสู่ความยั่งยืน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มไม่มีโครงสร้างการแบ่งงานที่ชัดเจน โดยประธานกลุ่มจะรับผิดชอบหน้าที่ในการมอบหมายงานให้แก่สมาชิก และมีหน้าที่วางแผนการผลิต ผลิตภัณฑ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำการตลาด บริหารจัดการการเงิน ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โดยสมาชิกจะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ผลิตสินค้าตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการ

กลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการจัดระบบงาน และสมาชิกในกลุ่ม โดยกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบให้ชัดเจน และเพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงที่เกิดจากการควบคุมและการทำงานแบบรวมศูนย์

2.2 ด้านการผลิต พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งทำงานทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเมื่อมีคำสั่งซื้อในปริมาณมาก จะทำให้เกิดปัญหาในการผลิต นอกจากนี้ ในการขึ้นลายผ้าทอบางลาย มีความซับซ้อนและต้องใช้ความละเอียดมาก มีผู้ที่สามารถขึ้นลายทอได้เพียง 1 - 2 คน ทำให้มีข้อจำกัดในการขึ้นลาย ซึ่งจะส่งผลไปยังระยะเวลาในขั้นตอนการผลิตที่ยาวนานขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น กลุ่มควรมีการวางแผนการผลิต โดยเก็บข้อมูลคำสั่งซื้อเพื่อพยากรณ์ความต้องการ และวางแผนกำลังการผลิตในแต่ละรอบเพื่อจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานให้เพียงพอต่อความต้องการ และยังเป็นการควบคุมต้นทุนการผลิตในรอบการผลิตได้อีกด้วย รวมถึงควรมีการควบคุมการผลิต เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังควรมีการพัฒนาทักษะของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้สามารถทำงานหรือผลิตชิ้นงานได้หลากหลายมากขึ้น และควรจัดหาสมาชิกใหม่รุ่นใหม่มาร่วมเพิ่มเติม เพื่อสานต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

2.3 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า สินค้าของกลุ่มไม่มีความแตกต่างและมีความโดดเด่นจากคู่แข่งมากนัก ฉะนั้น จึงควรค้นหาจุดเด่นของกลุ่มและถ่ายทอดเรื่องราวของกลุ่มลงไปในตัวสินค้า เช่น ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นงานหัตถกรรมที่ทอด้วยกี่กระตุก หรือเป็นงานหัตถกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้าและสร้างความน่าสนใจให้กับชิ้นงาน รวมถึงควรมีหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อสนับสนุนด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

2.4 ด้านการตลาด พบว่า กลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการตลาด ยังคงใช้การผลิตนำการตลาด กล่าวคือผลิตสินค้าในสิ่งที่ตนเองชอบหรือมีความชำนาญ ทำให้กลุ่มลูกค้าจำกัดอยู่ในวงแคบ ประกอบกับข้อจำกัดที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่สะดวกในการเดินทางเพื่อออกร้านขายสินค้า และไม่ถนัดการใช้โซเชียลมีเดีย ทำให้ช่องทางการตลาดออนไลน์ขาดการอัปเดตอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการตลาด ผู้วิจัยจึงเสนอกลยุทธ์ทางการตลาด 4P's ดังนี้ 1) Product (สินค้าหรือผลิตภัณฑ์) ควรสำรวจความต้องการของตลาด เพื่อคาดเดาทิศทางทางการออกสินค้าใหม่ หรือมองหาช่องว่างทางการตลาด ปรับปรุงสินค้าเดิมให้มีเอกลักษณ์ และตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า 2) Price (ราคา) ควรศึกษาพึงพอใจของลูกค้าต่อราคาที่ตั้งไว้ และควรตั้งราคาให้เหมาะสมกับกำลังซื้อของกลุ่มเป้าหมาย 3) Place (ช่องทางการจัดจำหน่าย) โดยควรมีทั้งสถานที่จำหน่ายทั้งขาย ณ สถานที่ตั้งหรือออฟไลน์ และออนไลน์ ซึ่งการขาย ณ สถานที่ตั้ง ควรมีการปรับปรุงสถานที่ขายให้ร่วมสมัย วางผังร้านและจัดแสดงสินค้าให้ดูเป็นระเบียบ น่าหยิบจับเลือกซื้อ นอกจากนี้ ยังควรมีพื้นที่จัดแสดงขั้นตอนและกระบวนการทอผ้า รวมถึงการให้ความรู้กับผู้ที่ซื้อ เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับสินค้า อีกทั้งยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกลุ่ม ส่วนการจำหน่ายออนไลน์ ควรมีการอัปเดตสินค้า เรื่องราวหรือขั้นตอนการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง

และสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารอีกช่องทางหนึ่ง อีกทั้งยังควรจัดหาหรือพัฒนาสมาชิกให้สามารถบริหารจัดการช่องทางการขายออนไลน์ เนื่องจากต้องใช้ทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะในการถ่ายภาพ ทักษะในการเล่าเรื่อง ทักษะในการสื่อสาร เป็นต้น และ 4) Promotion (การส่งเสริมการขาย) ควรกำหนดกลุ่มลูกค้าให้ชัดเจน เพราะจะมีผลต่อการจัดโปรโมชันที่เหมาะสมและสื่อสารตรงกับความต้องการของลูกค้า

2.5 ด้านการเงินและการบัญชี พบว่า สมาชิกกลุ่มไม่มีความรู้เรื่องการเงินการบัญชีและขาดการจัดบันทึกบัญชีรายรับจ่ายอย่างละเอียด ทำให้ไม่ทราบต้นทุนและผลตอบแทนที่แท้จริง ดังนั้น กลุ่มควรจะได้รับพัฒนาและมีที่ปรึกษาด้านการจัดทำบัญชี หรือการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป การรายงานทางการเงิน การวางแผนทางการเงิน การจัดสรรเงินทุน การจัดหาเงินทุน ตลอดจนการออกแบบระบบจัดสรรค่าตอบแทนให้กับสมาชิก

2.6 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ เนื่องด้วยสินค้าประเภทผ้าทอ ไม่ได้เป็นสินค้าหลักของจังหวัด ดังนั้น การสนับสนุนจากภาครัฐจึงค่อนข้างน้อยและไม่ต่อเนื่อง ฉะนั้น ทางกลุ่มจึงควรหาภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หรือกลุ่มทอผ้ากลุ่มอื่นๆ ในจังหวัด เพื่อรวมกลุ่มประชาสัมพันธ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อสร้างการรับรู้ในวงกว้าง และจะนำไปสู่การส่งเสริมสนับสนุนสินค้าประเภทผ้าทอในอนาคต

2.7 ด้านการจัดการองค์ความรู้ พบว่า องค์ความรู้ของกลุ่ม เป็นความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) โดยในการถ่ายทอดองค์ความรู้จะอยู่ในรูปแบบจากคนสู่คน เป็นการถ่ายทอดจากการบอกเล่า สอนจากการปฏิบัติ ลงมือทำเรียนรู้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ เพื่อให้มีการจัดการองค์ความรู้มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ควรจะมีการรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้จากตัวคนออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสารและรายงานต่างๆ เพื่อให้คนสามารถเข้าถึงได้สะดวก ซึ่งถือว่าการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกวิธีการหนึ่ง

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก เกิดจากการรวมกลุ่มโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้ามาพัฒนาและต่อยอดเพื่อลดปัญหาค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นจากสถานะเศรษฐกิจและค่าครองชีพ ทั้งนี้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรวมกลุ่มของโกวิท พวงงาม (2553) ที่กล่าวถึงมนุษย์มักจะอยู่รวมกลุ่มเพื่อความอยู่รอดและทำให้เกิดการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่ม

และกระบวนการกลุ่มนั้นเกี่ยวข้องกับการแสดงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในท้องถิ่นหรือชุมชน ที่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้ การสร้างสรรค์ต่างๆ เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาสร้างเป็นมรดกทางสังคมที่ดำรง โดยรูปแบบการรวมกลุ่มของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 เป็นกลุ่มด้านเศรษฐกิจ รวมกันเป็นลักษณะกลุ่มอาชีพ

การศึกษาครั้งนี้ คำนวณมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 โดยใช้การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เป็นเครื่องมือที่วัดและเทียบเคียงผลสำเร็จทางสังคมของโครงการ กิจกรรม หรือธุรกิจ ผลประกอบการจากการลงทุน ทั้งมูลค่าทางตรงและมูลค่าทางอ้อม (Olivia Rauscher, 2012) พบว่า ผลการตอบแทนสังคมของกลุ่ม มีค่า 0.99 ซึ่งมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมที่คำนวณได้ มีความหมายว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น กล่าวคือ เงินลงทุนทุกๆ 1 บาท ที่กลุ่มได้ลงทุนไปในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะได้ผลตอบแทนกลับมา 0.99 บาท ซึ่งเป็นผลประกอบการที่มีผลขาดทุนหรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้น ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง เนื่องจากในการศึกษานี้เป็นการประเมินผลตอบแทนของปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นผลลัพธ์และสะท้อนมูลค่าประโยชน์ในระยะสั้น แต่หากพิจารณาผลตอบแทนทางสังคม ตั้งแต่ปีที่มีการก่อตั้งกลุ่มขึ้น (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน) อาจแสดงให้เห็นถึงสถิติของมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่มโดยรวมได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหล่หินตะวันตก หมู่ที่ 6 จะไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางสังคมเพิ่มขึ้น แต่กลุ่มก็ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในด้านการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ซึ่งอาจไม่มากเท่าเกณฑ์อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่เมื่อนำไปรวมกับรายได้จากทางอื่นก็พอเลี้ยงชีพไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน ที่สำคัญกลุ่มได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า หากแต่การที่จะประเมินค่าได้ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมมือกันส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิสาชา ภูจินดา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก (2558) เรื่องการประเมินเบื้องต้นของผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวล: กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าพลังงานชีวมวลด้วยระบบแก๊สซิฟิเคชัน พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมของการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวลในระดับชุมชนมีมูลค่าน้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น แต่เมื่อพิจารณาผลประโยชน์ที่ผู้ผลิต ชุมชน และสังคมโดยรวมจะได้รับ ถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากสามารถสร้างรายได้จากการขายไฟฟ้า ลดการนำเข้าวัตถุดิบการผลิต และก่อให้เกิดเกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนในเรื่องการผลิตไฟฟ้าจากแหล่งพลังงานหมุนเวียน นอกจากนี้ ยังสามารถใช้ประโยชน์จากผลลัพธ์จากการวัดค่าผลตอบแทนทางสังคม เพื่อออกแบบการจัดการภายในโครงการที่ตอบโจทยความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างตรงจุด อีกทั้งยัง

สามารถต่อยอดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่จะออกแบบปรับปรุงเพิ่มเติมปัจจัยผลตอบแทนทางสังคมของโครงการให้ผลลัพธ์ทางสังคมมีความสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมที่จะจัดในอนาคต (ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และศุภกรณ อินทนนท์, 2564)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาวิจัยในระยะยาวหรือศึกษาวิจัยซ้ำทุกๆ 1 ปี และควรวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคม รวมถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกลุ่มหรือกิจการนั้นๆ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในแต่ละปี และนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขได้อย่างยั่งยืน

2. ควรศึกษากลุ่มอื่นๆ ในชุมชน เพื่อให้เห็นภาพรวมและวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการของแต่ละกลุ่มภายในชุมชน และค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practice) ของแต่ละกลุ่ม และรวบรวมจัดทำเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

3. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างของชุมชนอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับกลุ่มผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการนำไปปรับใช้และบริหารจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

กฤษณ์ จารุดำรงศักดิ์. (2560). การประเมินความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน:กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแสงพัฒนา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และศุภกรณ อินทนนท์ (2564). การวัดค่าผลตอบแทนทางสังคม: กรณีศึกษาโครงการเพื่อสังคมของบริษัทแห่งหนึ่งในประเทศไทย. วารสารสภาวิชาชีพบัญชี, 3(7), 34-47.

พิงรัก ริยะขัน. (2560). แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยใช้แนวคิดทาง SROI. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 19(2), 1-8.

ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร (2559). การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจัยและพัฒนายลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(3), 305-317.

มณีรัตน์ สุวรรณวาริ (2555). ทฤษฎีระบบ. วันที่ค้นข้อมูล 9 ตุลาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/458803>

วิชาชา ภูจินดา, และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก. (2558). การประเมินเบื้องต้นของผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวล: กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าพลังงานชีวมวลด้วยระบบแก๊สซิฟิเคชัน. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 11(2), 90-105.

ศิริวัลลีย์ พฤษาอุคมชัย และสวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลคอนแฝก จังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(1), 1439-1453.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2508). (2561, 13 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.

Rauscher, O. (2012). *Social Impact Measurement and Social Return on Investment (SROI)-Analysis*. Austria: Vienna University of Economics and Business.